

Eduskunta
Lakivaliokunta
lav@eduskunta.fi

Asiantuntijalausunto koskien valtioneuvoston kirjelmää eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tekoälyn harmonisoiduksi sääntelyksi.

U 28/2021 vp

Syyttäjälaitos kiittää mahdollisuudesta lausua tekoälyä koskevasta sääntelyehdotuksesta (KOM(2021) 206).

Syyttäjälaitos yhtyy kirjelmän kohdassa 9 Valtioneuvoston kantaan ehdotuksesta.

Siltä osin kun ehdotus koskee rikosoikeudenhoitoa lausutaan muutama huomio.

Ultima Ratio-periaatteen mukaan rikosoikeuden on oltava viimekätinen keino puuttua kansalaisten käyttäytymiseen. Tämä asettaa rikosprosessille korkeat vaatimukset sen laadun sekä hyväksyttävyyden osalta. Lisäksi rikosprosessin perusperiaatteita ovat välittömyys, suullisuus ja keskitys.

Rikosoikeudenhoito on esityksessä sijoitettu korkean riskin tekoälyjärjestelmien kategoriaan. Tällöin tekoälyn käyttäminen olisi mahdollista oikeushallinnossa, mutta sille olisi asetettu erityiset vaatimukset.

Vaatimuksia korkean riskin tekoälyjärjestelmille on esitetty kirjelmän kohdassa 3.6. Oikeushallinnon puolesta vaatimuksia voi pitää perusteltuna. Siitä ovatko vaatimukset riittäviä tai oikean suuntaisia on vaikea sanoa, koska tekoälyteknologian kehitys on niin nopeaa ja laaja-alaista. Esityksen kohdassa 3.4 on esitetty kiellettyjä tekoälyn käytäntöjä. Ottaen huomioon mitä edellä on lausuttu rikosoikeudenhoidon luonteesta ja merkityksestä esittäisin harkittavaksi kiellettyjen tekoälykäytäntöjen listalle myös rikosoikeudellisen päätöksenteon.

Rikosasoiden käsittelyjärjestelmien uudistus on kesken sekä esitutkinta (VITJA) että oikeushallinnon (AIPA) puolella. Rikosoikeudenhoito on oikeushallinnossa vasta siirtymässä analogisesta käsittelystä automatisoidumpaan digitaaliseen käsittelyyn AIPA-järjestelmän käyttöönoton myötä. Tällä hetkellä arkistointi tapahtuu vielä paperiformaatissa. Jotta rikosoikeudenhoidossa voitaisiin tulevaisuudessa hyödyntää tekoälyratkaisuja olisi asiankäsittelyjärjestelmät saatettava nykyajanvaatimusten tasolle. Käytännössä tämä tulee edellyttämään lisärahoitusta AIPA-hankkeelle. AIPA hankkeelle on asetettu takaraja vuoden 2022 loppuun ja hankkeen resurssit on rajattu. Tämänhetkisen näkymän mukaan on todennäköistä, että AIPA vuoden 2022 lopussa on niin puutteellinen, että se muodostaa konkreettisen riskin rikosasoiden hoitamiselle kohtuullisessa ajassa ja laajuudessa. AIPA:n kehittämistä jatketaan erillisellä organisaatiolla hankkeen päätyttyä. Tätä jatkokehitystä ei ole kuitenkaan resursoitu tilanteeseen, missä AIPA hanke päättyy pahasti keskeneräisenä. AIPA:n jatkokehitykseen on saatava lisäresursseja välittömästi. Jo nyt tiedetään, että AIPA:sta puuttuu vuoden 2022 lopussa, kun järjestelmä on käytössä, ainakin tilastointiratkaisu, summaaristen velkomusasioiden toiminnallisuus, asiakasportaali ja arkistointiratkaisu.

Rikosoikeudenhoidossa on myös nähtävissä tarvetta tekoälyratkaisuille. Erilaiset kyberrikokset, tietoverkkorikokset, yleistä ja yksityistä turvallisuusintressiä vaarantavat rikokset sisältävät niin suuria datamassoja, että niiden hallitseminen ”ihmisvoimin” ei ole mahdollista. Tällaisten rikosten käsittelyssä voi olla tulevaisuudessa pakko turvautua tekoälyratkaisuihin asioiden käsittelemiseksi. Tällöin ratkaisevaan rooliin nousee algoritmin määrittely. Kuka määrittelee algoritmin, onko se riittävän läpinäkyvä ja toteutuuko tällaisessa tilanteessa vielä *equality of arms* periaate.

Yksityisyydensuojaan rikosasioita koskevan datan osalta on kiinnitettävä erityistä huomiota tekoälyratkaisujen sallittavuuden, valvonnan ja julkisuusperiaatteen

toteutumisen kannalta. Viranomaisilla on erilaisia rekistereitä, missä on tietoja rikoksista ja niihin liittyvistä henkilöistä. On tarkkaan mietittävä missä rikosasioiden käsittely-ympäristöissä tekoälyn käyttäminen on sallittua ja missä ei. Sallittujen ratkaisujen valvontaan panostettava. Julkisuusperiaate on turvattava erityisesti rikosasioiden oikeasuhtaisen journalistisen käsittelyn mahdollistamiseksi sekä yksityisyyden suojan turvaamiseksi.

Kiinnitimme huomiota kirjelmän kohdan 3.9 viimeisen kappaleen viimeiseen virkkeeseen, missä koskien ”*deep fake*” sisällön tuotantoa tällaisesta ei olisi ilmoitusvelvollisuutta jos kyseessä on laillinen tarkoitus kuten lainvalvonta tai sananvapauden toteutus. ”*deep fake*” ilmiö on erityisen vaarallinen demokraattisessa yhteiskunnassa. Tältä osin olisi hyvä perustella miksi menetelmän käytöstä ei tarvitsisi ilmoittaa lainvalvonnan ja sananvapauden toteuttamisessa(journalismi), mitkä nimenomaan edellyttävät korkeaa luotettavuutta.

Tommi Hietanen

valtionsyyttäjä

Yhteystiedot

Syyttäjälaitos, valtakunnansyyttäjän toimisto

Lintulahdenkuja 4, 00530 Helsinki

Puhelin 029 56 20800, faksi 029 56 20888

valtakunnansyyttaja.syyttaja@oikeus.fi